

Marginaal

Dit nummer biedt de lezer enkele artikelen rond het thema, dat men 'afwijkend gedrag' pleegt te noemen. Deze aanduiding is door de redactie overigens niet zonder aarzeling overgenomen, een aarzeling die mede op grond van de inhoud van dit nummer gerechtvaardigd is.

Het is immers duidelijk dat het hanteren van termen als 'afwijkend' en 'normaal' meestal niet in puur technisch-statistische zin gebeurt, maar vooral ook een waarde-oordeel inhoudt. We zien dan ook dat de desbetreffende definities, zoals die door maatschappelijke groeperingen worden gegeven, in de loop van de tijd grote veranderingen ondergaan. Juist in het laatste decennium zijn vele tot dusver gangbare definities aangevochten: overspel, homo-sexualiteit, het gehuwde priesterschap, kwakzalverij, buiten-parlementaire actie, zijn slechts enkele van de gedragingen, waarvoor herziening van het oordeel wordt gevraagd.

De vraag, waar de sociologie staat m.b.t. deze definities is reeds in 1950 in Nederland door Hofstra aan de orde gesteld. Zij is door de thans optredende verschuivingen zeker niet minder actueel geworden. De taak van de sociale wetenschap is hier echter verre van eenvoudig. Immers, houdt het verwerpen van bestaande waarde-oordelen niet opnieuw een waarde-oordeel in? Maar als deze vraag bevestigend wordt beantwoord, is een volgend waarde-oordeel mogelijk, zodat een reeks kan ontstaan die in principe oneindig lang is.

In de realiteit wordt deze reeks meestal tot een korte keten gereduceerd. Tussen de groepen die elkaars oordeel bestrijden treden immers interactieprocessen op, die na verloop van tijd een nieuw evenwicht teweeg kunnen brengen, hetzij in de vorm van een scheuring, hetzij in de vorm van consensus over een nieuw oordeel, dat soms 'dialectisch' op een hoger niveau is gekomen.

Er is echter nog een andere weg mogelijk, die waarschijnlijk op den duur een grotere maatschappelijke relevantie heeft. Weerspiegelt de inhoud van onze oordelen misschien voor het merendeel slechts datgene, wat anderen in onze subcultuur als 'normaal' van ons verwachten? (Zie o.a. de experimenten van Asch). Toch zouden we mogen hopen, dat, als bepaalde gedragingen als ongewenst worden beschouwd, dit eerst en vooral berust op de empirische consequenties die dit gedrag voor *anderen*, d.w.z. ook voor derden, heeft. Dit soort gegevens omtrent kosten en baten van menselijk handelen in het algemeen en van afwijkend gedrag in het bijzonder, ontbreekt echter goeddeels. Is er zelfs in het geval van moord wel voldoende bekend omtrent de consequenties aan leed en schade voor de nabestaanden van het slachtoffer, om over de gevolgen voor andere sociale verbanden nog maar niet te spreken? Waarschijnlijk vertoont onze kennis omtrent gevolgen van andere gedragingen nog veel grotere lacunes.

Toch worden voor vele oordelen blote veronderstellingen omtrent empirische consequenties als 'bewijsmateriaal' aangevoerd. De wetenschappelijke traditie, die bestaat uit het opruimen van fabeltjes, variërend van 'spontane generatie' tot de stimulerende invloed van steden op zelfmoord, schijnt echter op het gebied van het onderzoek naar consequenties van gedragingen nauwelijks te floreren.

Behalve deze zeer veel omvattende taak voor de sociologie blijft er natuurlijk nog een ander probleem. Ook al zouden we alle consequenties kennen, dan is daarmee nog niet gezegd hoe we ze moeten wegen. Wie steelt is weliswaar een dief, maar hoe vergelijken we een diefstal bij een bejaarde met een miljoenenbankroof? Nu zullen we onze wegen weliswaar nooit kunnen bewijzen, maar we kunnen ons de waarden waarop dit berust op zijn minst bewust maken en doordenken.

G. P. A. B.